

Lehetséges tehetségek

Tehetségazonosítás kisiskolás korban

MURÁTINÉ SZÉL EDIT

szeledit@murati.hu

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája,
Napközi Otthonos Óvodája

Kulcsszavak: tehetségígéret, tehetségazonosítás, kreativitás, Torrance-teszt, tehetségtipusok

A tehetség fogalma, összetevői, azonosítása

A tehetség fogalmának meghatározása folyamatos változáson, fejlődésen ment keresztül, napjainkra a definíció számos tehetség-összetevőt foglal magába, hangsúlyozva a környezeti tényezők fontos szerepét és a társadalmi hasznosság elvárását is.

Czeizel Endre (1997) a következőképp írja le a fogalmat: „a tehetség egy lehetőséget, potenciált, ígéretet jelent arra, hogy valamelyik emberi tevékenységi körben olyan kiemelkedő teljesítményt hozzon létre, amely társadalmilag hasznos és amely megelégedettséggel, sikerélménnyel jár elérője számára.”

Renzulli (1977) három összetevőjét emeli ki a tehetséges embereknek:

- átlagon felüli általános vagy specifikus képességek
- feladat iránti elkötelezettség
- kreativitás

A potenciálisan tehetséges gyermekeknél a „tehetségígéret” elnevezést használjuk. Sternberg (1993) szerint öt követelménynek kell eleget tennie egy tehetségígéretnek:

- kiválóság: valamely területen a társainál legyen kiválóbb
- ritkaság: olyan területen legyen kiemelkedő, amelyen kevesek eredményesek
- teremtőképesség: a kiváló teljesítmény valamilyen produktumban mutatkozzék meg
- kimutathatóság: valamilyen mérés által legyen kimutatható az átlag feletti képesség
- értékesség: hozzon létre valamilyen értékes teljesítményt

A tehetség azonosítása hosszú folyamat eredménye, a szubjektív és objektív módszerek együttesével dolgoznak a szakemberek. A pedagógusok elsősorban iskolai eredményekre (elsősorban osztályzatokra), valamint versenyhelyzetben elért teljesítményekre alapozzák feltevéseiket, de ugyanolyan fontossággal bírnak a szülők, tanárok, kortársak megfigyelései, észrevételei; s objektív visszajelzéseként szükségesek a pszichológiai tesztek is.

A kreativitás

A tehetség fogalomalkotó elemei között szereplő kreativitás alkotóképességet, alkotó tehetséget jelent.

„Kreativitás alatt az ember azon képességét értjük, amelynek segítségével eredeti és találmányos módon megoldást talál bizonyos problémákra.” (Mönk-Yperburg 2011: 19)

Az alkotáshoz szükséges divergens gondolkodás mérésére kreativitástesztet készítettek, melyeknek egyik első megalkotója Torrance volt. A kutató verbális és figurális teszteteket is létrehozott, amelyekkel az alkotóképesség foka mérhetővé vált. Vizsgálódásai alapján a tudós négy összetevőjét állapította meg a kreativitásnak:

- flexibilitás (rugalmasság, hajlékonyság)
- fluencia (folyékonyság, könnyedség)
- originalitás (eredetiség)
- elaboráció (kidolgozottság)

Kreativitás teszt

A „Torrance-körök” kreativitásteszt-vizsgálat bemutatása

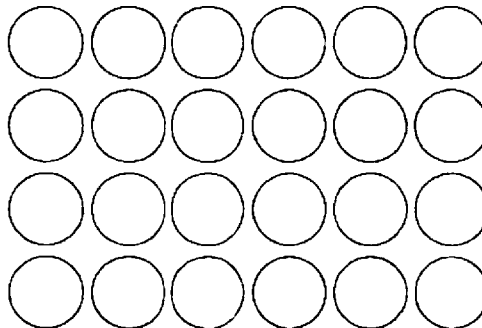
Ellis Paul Torrance amerikai pszichológusnak a kreatív gondolkodás mérését szolgáló „Ismétlődő körök” tesztjében állandóan ismétlődő, ugyanolyan köröket kell rajzokká alakítani.

A vizsgálatot 8-9 éves, második osztályos tanulóim körében végeztem el. A vizsgált személyek száma 27 fő. A vizsgálat helye a tanterem volt. A viszonylag magas osztálylétszám miatt egy időben fél osztállyal végeztem a tesztet, éppen azért, hogy egy padban csak egy gyermek üljön. Így kizártam, hogy egymás ötleteit hasznosítsák saját munkájukban. A vizsgálat mérőeszköze egy 24 egyforma kört tartalmazó lap volt. A gyermekek grafitceruzát és radírt használhattak. A feladat kivitelezésére 20 perc állt rendelkezésükre.

A feladat utasítása:

Ezen a lapon köröket látsz. Az a feladat, hogy egészítsd ki ezeket a köröket valamilyen rajzokká úgy, hogy a kör legyen a rajz fő része! Rajzolhatsz kiegészítő vonalakat a körön belülre, kívülre vagy akárhová! Nézd, így! (egy malacfej felrajzolása)

Ebben a feladatban nincs jó vagy rossz megoldás. Engedd szabadon a képzeletedet és próbáld meg minél többféle érdekes dolgot kitalálni, olyanokat, amik senki másnak nem jutnak eszébe! A rajzoknak adj nevet vagy címet és ezeket írd mindig a kör alá! Egy-egy rajzhoz akár több kört is felhasználhatsz! 20 percig dolgozhatsz!

1. ábra
Torrance-körök tesztlapja

A teszt értékelési szempontjai

A tesztet négy szempont szerint értékeltem:

- **gördülékenység:** azt jelenti, hogy a tanulónak hány ötlete volt, hány kört sikerült tartalommal megtölteni. Minden egyes körre egy pontot kaphattak a gyermekek. Így a maximális pontszám 24 volt.
- **rugalmasság:** hányféle kategóriába lehet besorolni a rajzokat. Minden egyes kategória egy pontot ért.
- **eredetiség:** mennyire ritka, egyedi, különleges volt a rajz. Ha csak annál az egy gyermeknél volt megtalálható, akkor egy pontot kaphatott rá.
- **kidolgozottság, komplexitás:** azokat a rajzokat tartalmazza, amelyhez több kört is felhasznált a gyermek. Minden olyan képre egy pont volt adható, ahol több kört használt fel a rajzhoz.

A teszt értékelése

A gördülékenység vizsgálatakor a 27 tanulónál jelentős eltérés, nagy szóródás mutatkozik abban, hogy kinek hány körbe sikerült rajzolnia.

körök száma	24	23	22	21	20	19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8
tanulók száma	9	1	2	1	0	1	1	1	2	1	2	2	0	0	1	0	3

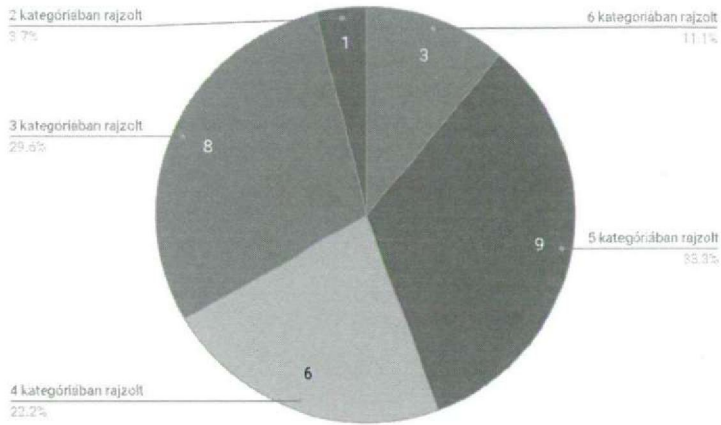
2. ábra

Gördülékenység vizsgálat eredménye

A feladat kiértékelése során 100%-os teljesítményt 9 tanuló nyújtott, ez a teljes tanulói létszám 33%-a. A leggyengébb teljesítmény 8 kör kitöltése volt, ezt 3 tanuló produkálta, ez a teljes tanulói létszám 11 %-át teszi ki.

A rugalmasság vizsgálatakor azt néztem meg, hogy a tanulók rajzait hány kategóriába lehetett besorolni. Hat kategória született: ember, állat, növény, tárgy, égitestek, fogalmak.

- 3 tanuló rajzolt mind a hat kategóriában, ez a tanulók 11%-a
- 9 fő rajzolt öt kategóriában, ez a tanulók 33%-át teszi ki
- 6 fő rajzolt négy kategóriában, a gyerekek 22%-a
- 8 fő rajzolt három kategóriában, ez a létszám 30 %-a
- 1 fő rajzolt két kategóriában, tanulók 4%-át jelenti.

3. ábra

Rugalmissági vizsgálat eredményei

Az eredetiség pontozásánál minden egyes olyan rajzra, ami más gyermeknél nem szerepelt, 1 pontot lehetett kapni, ezáltal az eredmények az alábbiak szerint alakultak:

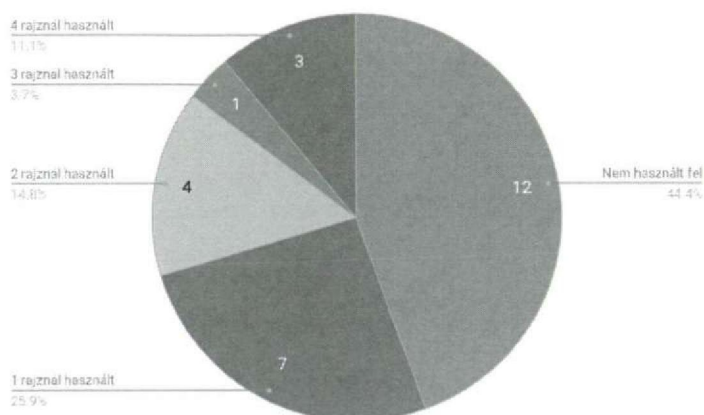
- 6 pont 4 tanuló, 14,82%
- 5 pont 2 tanuló, 7,4%
- 4 pont 3 tanuló, 11,11%
- 3 pont 4 tanuló, 14,82%
- 2 pont 5 tanuló, 18,51%
- 1 pont 5 tanuló, 18,51%
- 0 pont 4 tanuló 14,82%

Következésképpen megállapítható, hogy a gyerekek munkáinak zömében egy-két olyan rajz volt, mely más társaiknál nem szerepelt. Nagyon jó eredménynek tartom, hogy hat diákonál 5 vagy 6 olyan rajz is megtalálható volt, ami a többieknél egyáltalán nem. Ez az adat már utalni engedett az átlag feletti kreativitás szintjére.

A leggyakrabban rajzolt dolgok a következők voltak: cica (23 fő), labda (16 fő), nap, nyuszi (15 fő), virág (13 fő), kutya (12 fő), maci (11 fő), óra, fiú és lány rajz (10 fő), Föld és szem (9 fő). A legegyszerűbb rajzok: malachátsó, jing-jang, nyúlfark, szalámi, gyémánt, kupola, haj, kupak, agy, sellő, tojás, fatörzs, tűpárna.

A komplexitás vizsgálatánál azt néztem meg, hogy hányszor használt fel a tanuló egyszerre több kört a rajzában.

- Nem használt fel több kört, mindig csak egy körbe rajzolt: 12 tanuló, ez a tanulók 44%-a
- 1 rajznál használt fel több kört: 7 tanuló, ez a tanulók 26%-a
- 2 rajznál használt fel több kört: 4 tanuló, ez a tanulók 15%-a
- 3 rajznál használt fel több kört: 1 tanuló, ez a tanulók 4 %-a
- 4 rajznál használt fel több kört: 3 tanuló, ez a gyerekek 11%-a

4. ábra
Komplexitás vizsgálat eredményei

A rajzolt tárgyak és körök kapcsolatát vizsgálva:

- 2 kör felhasználásával készültek: cseresznye, szemüveg, krokodil
- 3 kör felhasználásával készültek: hóember, kukac, kígyó
- 4 kör felhasználásával készült: ház, dobókocka

Összegző pontok

A mind a négy területen kapott pontok összeadásával számoltam a végeredményt.

Sorszám	Gördülékenység	Rugalmasság	Eredetiség	Kidolgozottság	Összpontszám
1	21	6	6	0	33
2	24	5	0	3	32
3	14	4	2	1	21
4	8	2	1	0	11
5	24	4	3	4	35
6	22	4	3	1	30
7	24	5	4	0	33
8	15	3	1	1	20
9	14	5	3	0	22
10	24	6	6	1	37
11	24	5	6	2	37
12	16	3	2	2	23
13	17	5	1	0	23
14	16	3	3	0	22
15	13	3	2	2	20
16	24	5	5	0	34

17	24	4	4	4	36
18	13	3	0	1	17
19	24	4	5	2	35
20	22	5	1	1	29
21	10	4	0	0	14
22	8	3	4	0	15
23	19	3	2	0	24
24	18	5	1	0	24
25	24	3	2	4	33
26	23	6	6	1	36
27	8	4	0	0	12

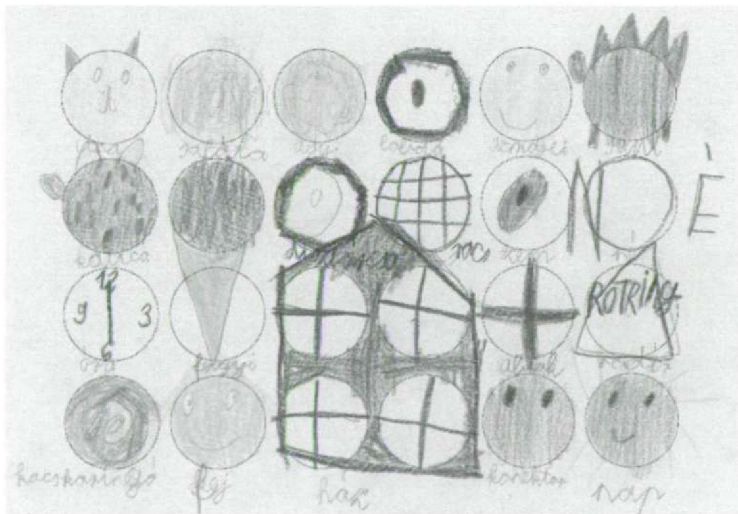
5. ábra
Összegző pontok táblázata

A teszteredmények összegző értékelése

Az értékeléskor a 34 pont feletti értékeket vettem figyelembe a tehetségigéretek jóslására.

A pontszámok alapján hat tanulót tekinthetek tehetségigéretnek. Ez az osztály létszámának 22%-a. Három tanuló nem okozott meglepetést, róluk megfigyeléseim, tanulmányi eredményük, motiváltságuk alapján voltak feltételezéseim, s ezek be is igazodtak. A legjobb eredmény 37 pont volt, ezt két tanuló érte el. Diákjaimra a továbbiakban T1, T2, T3 stb. néven fogok hivatkozni.

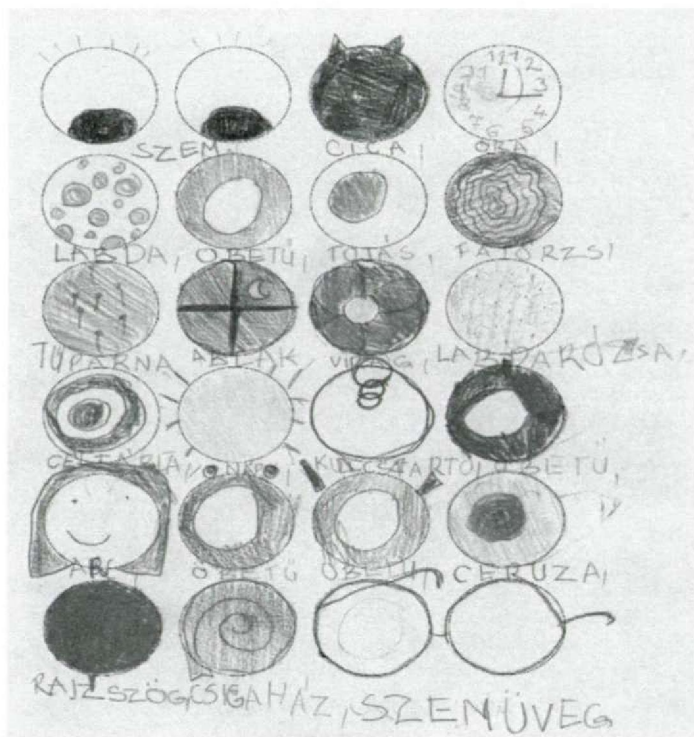
T1: Kiemelkedő intellektussal rendelkezik, kitűnő tanuló, érdeklődése és belső motivációja, kitartása példaértékű. Nemcsak a közismereti tantárgyakban, de testnevelésben és zenei vonalon is megmutatta tehetségét a két év alatt. Szociálisan is érett, társai nagyon kedvelik és jó humorérzéke is van. Szülei pedagógusok, családi háttere nagyon támogató.

6. ábra
T1 rajzai

A tesztet 14 perc alatt megoldotta. 24 körbe rajzolt, rajzait hat kategóriába lehet csoportosítani: ember, állat, növény, tárgy, égitestek, fogalom. Az egyediségben is 6 pontot ért el, a csak általa létrehozott rajzok a következők voltak: saláta, agy, dísztárcsa, saját keresztneve, radír, konnektor.

T2: Eredménye meglepetés volt számomra, mivel csendes, inkább visszahúzódo tanulóknak ismertem meg. Nagyon szorgalmas, jó intellektusú, kitűnő tanuló, de ötletgazdagságával eddig nem emelkedett ki a többiek közül. A tanórákon kötelességtudóan dolgozik, ritkán kérdez, és nem túl aktív.

7. ábra
T2 rajzai

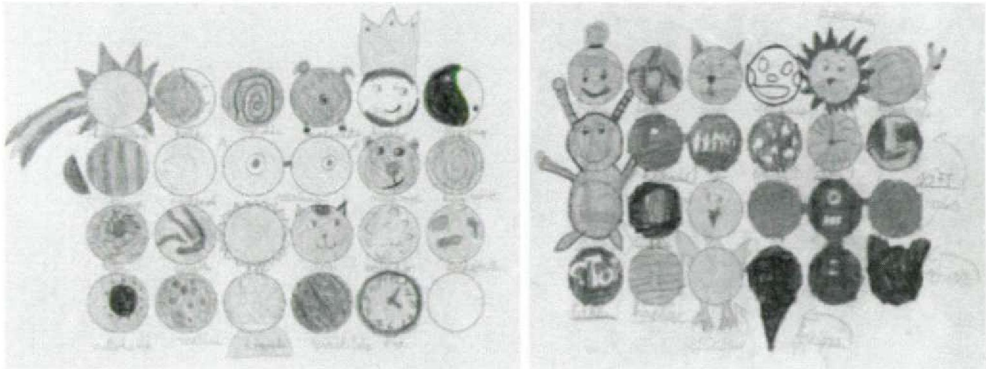
Mind a 24 körbe rajzolt, az időt maximálisan kihasználta. Az egyediség kategóriában fantasztikus ötletei voltak: tojás, fatörzs, túpárna, rajzszög, labdarózsa, kulcstartó. 36 pontot ért el: T3

T3: Az első osztályban nehezen indult, sok problémája volt saját magával is, környezetével is. Többször dühöngött tanulmányi kudarcaiban, ilyenkor félrevonult, sírt vagy magában beszélt. Az osztályban ide-oda csapódott, de állandó iskolai barátja nincs. Nem derült ki számomra, hogy kiemelkedő lenne bármiből is. A feladatait nem túl lelkesen, de kötelességgel elvégezte. Felmerült, hogy tanulási zavarral is küzdhet, mert sokat félreolvasott, helyesírása gyenge és írásképe rendezetlen. Tanulmányi eredménye átlagos, matematikából úgy tűnik, hogy sikeresebb.

A tesztet 17 perc alatt oldotta meg. Mind a 24 körbe rajzolt, négy kategóriába lehetett rajzait csoportosítani: ember, állat, tárgy, égitest. Az egyediség kategóriában olyan ötletei voltak, mint: kupak, távcső, kövér ember, olló. Szintén 36 pontot ért el T4.

T4 is a nagyon szorgalmas és kitűnő tanuló kategóriába tartozik, de órákon nem mutatta meg ezt, csak írásbeli teljesítményei alapján tűnt fel kiválósága. Igazi jó kislány, azonban többször aggódtunk miatta, mert kissé hajlamos a depresszióra. Családi körülményei talán rendeződni látszanak. Elvált szülők gyermeke, ahol az édesanya, mint gondviselő kevesebb támogatást tud kislányának nyújtani, mint az édesapa.

A teszt elvégzésére fordítható 20 percet teljesen kihasználta, 23 körbe jutott ideje rajzolni. A képeket hat kategóriába lehetett besorolni. Az egyedisége figyelemre méltó: malachátsó, nyúlfark, folyók, szalámi, hógömb, jing-jang jel.

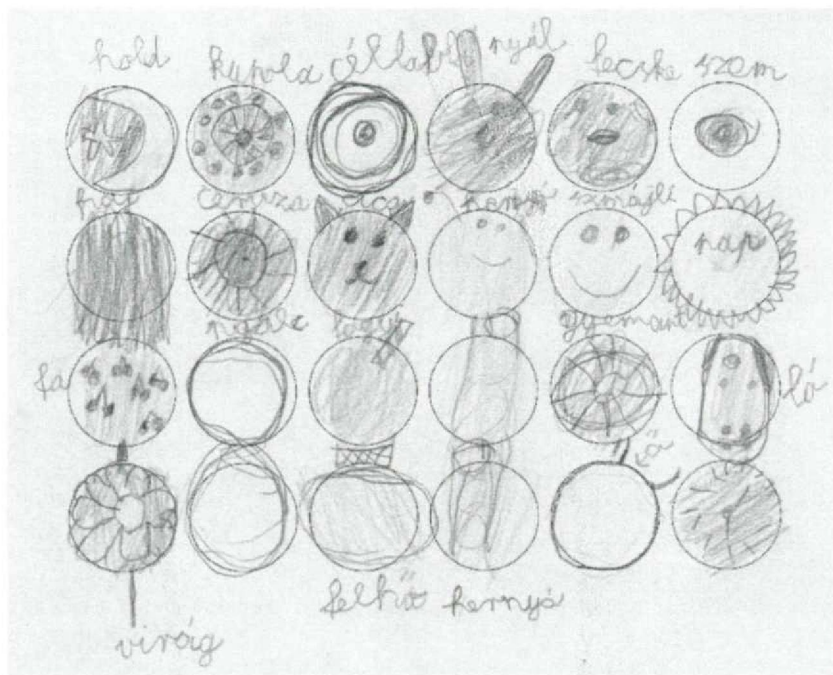
8. ábra
T4 és T5 rajzai

35 pontot két tanuló - T5 és T6 - ért el.

T5 eredménye sem volt kimondottan meglepő, mivel róla is feltételeztem, hogy tehetségigéret. A tanulásban nagyon motivált, órákon aktívan dolgozott, kiváló intellektusú, érdeklődő kislány. Gondolkodásában nagyon rugalmas, megoldásorientált. Sokszor nagyon jó kérdésekkel és meglátásokkal segítette az órákat, azonban szociálisan voltak problémái. A kudarc dacossá tette. Ha valamit nem akart megcsinálni, semmi nem tántorította el szándékától, tanítóival vagy társaival ellenkezett.

T6 esetében vártam a kiemelkedő eredményét, mert az a sejtésem volt, hogy tehetségnek ígérkezik. Ő a kudarcos tanulók körébe tartozik. Figyelme nagyon szétszórt, sokszor foglalkozott mással az órákon, vagy a feladatokat nagyon lassan oldotta meg. Írása csúnyának mondható, helyesírása közepes és gyenge szint között mozgott. Viszont nagyon széles ismeretkörrel rendelkezik, korosztályánál jóval többet tud. Szókincse gazdag, szóbeli kifejezőkészsége, olvasási technikája és szövegértése magas szintű. Sokat szenvedett a közösségbe való beilleszkedéssel, gyakran volt dühös, hogy társai nem akarnak vele játszani. Erős jellem és koránál jóval érettebben gondolkodó gyermek.

A teszteredményében a görbülékenység: 24/24 pont, rugalmasságban 5 kategóriát érintett: embert nem rajzolt, állat, növény, égitest és tárgy kategóriában az utóbbi dominált, 13 tárgyat rajzolt, egyediségre 5 pontot kapott. Rajzolt haját, gyémántot, fát, nyolcast, kupolát is.

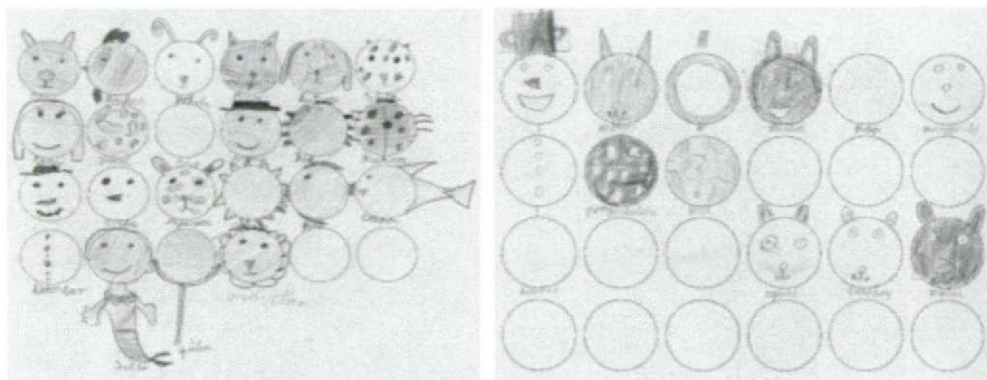

9. ábra
T6 rajzai

Számomra meglepő módon két olyan tanítványom nem került be a teszt szerinti tehetségigérettek besorolásba, akik korábban már versenyeken bizonyították kiválóságukat.

T7 a megyei Zrínyi matematika versenyen 7. helyezést; az iskolai helyesírási versenyen korcsoportjában 1. helyezést ért el. Jellemző rá a sokrétű érdeklődés, az önálló tanulásra való hajlam, kiváló emlékező képesség, s az affektív tényezők közül az érzelmi intenzitás. Igaz, ő csak néhány ponttal maradt le a kreativitásteszt élmezőnyéből.

T8 a megyei Zrínyi matematika versenyen 15. helyezést ért el. Tollaslabdázik, s a Diák olimpián remek eredménnyel szerepelt. Zenei téren is kiemelkedik társai közül, otthon magánszorgalomból tanul zongorázni. Szabadidejében kis verseket írogat és rövid kottákat másol. Az ő teljesítménye átlag alattinak bizonyult az értékelés során.

9. ábra
T7, T8 rajzai

Összefoglalás

Osztályom tanulói közül néhány gyermeket potenciális tehetségnek véltem. A feltételezésem megerősítésére végeztem el a „Torrance-féle” kreativitástesztet osztályszinten, melynek eredménye tanulságos volt számomra. Olyan tanulóknál is kiemelkedő eredmény mutatkozott meg, akiknél nem is számítottam rá. Tudom, hogy a tehetségazonosítás nem egyszeri alkalom, hanem hosszú folyamat, melyben a szubjektív és objektív módszereket változatosan használva lehet leginkább eredményt elérni. Vallom, hogy az „egy mérés, nem mérés” elvet figyelembe véve, a többszöri vizsgálat objektívebb eredménnyel szolgálhat. Tudósok bebizonyították, hogy a pszichológiai tesztek sem tévedhetetlenek. Saját magam is megtapasztaltam, hogy diákjaim teljesítménye nem mindig van összhangban a képességeikkel. S az is bizonyos, hogy nem minden tehetségígéretből válik tehetség.

Az elkövetkezendő időben további megfigyelésekre, egyéni bánásmódra, differenciált tanulásszervezésre, vagyis adekvát fejlesztésre van szükségük tanulóimnak, hiszen nagy példaképem, Bagdi Emőke (2014) is így fogalmaz: „Ha már felfénylik a „pozitív deviancia”, támogassuk örömmel, hadd bontakozzék.”

IRODALOM

- Bagdi Emőke – Kövi Zsuzsanna – Mirnics Zsuzsa 2014: *A tehetség kibontakozása*. Budapest: Helikon Kiadó.
- Czeizel Endre 1997: *Sors és tehetség*. Budapest: Fitt Image és Minerva Kiadó.
- Czeizel Endre 2015: *Tehetség talentum jó szerencse, semmi más?* Budapest: Galenus Kiadó.
- Falus Iván 2004: *Bevezetés a pedagógiai kutatás módszereibe*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Gyarmathy Éva 2006: *A tehetség Fogalma, összetevői, típusai, azonosítása*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Gyarmathy Éva 2007: *A tehetség Háttere és gondozásának gyakorlata*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó.
- Mönks, Franz J. – Ypenburg, Irene H. 1998: *A nagyon tehetséges gyerekek*. Budapest: Akkord Kiadó.
- Mönks, Franz J. – Ypenburg, Irene H. 2011: *Ha tehetséges a gyerek... Útmutató szülőknek és tanároknak*. Budapest: Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége.

Potential talents

People with above-average skills can be recognized early in our educational systems. High potential talents usually reveal themselves in their first years of their studies, therefore their recognition can be started even in the first years of primary school.

Creativity is one of the most important feature of talent. Ellis Paul Torrance an american psychologist has developed a method - called *Torrance test of creative thinking (TTCT)* - to identify this essential attribute.

My goal was to measure, compare and verify some of my previous observations regarding hidden talents with a proven scientific method by performing *TTCT circles task* with my class.

This paper describes my observations and experiences during this journey of discovering *potential talents* in my second year primary school class.